

WOUTER VERSCHULDEN

DE DANS MET DE DUIVEL

De koning en de premier

TUSSEN WETSTRAAT 16
EN HET PALEIS

INHOUD

Voorwoord — 6

Inleiding — 11

Hoofdstuk 1 De ‘firewall’ van Laken — 28

Hoofdstuk 2 De symbiotische relatie — 52

Hoofdstuk 3 Kingmaker Dehaene — 72

Hoofdstuk 4 De kameraad-koning — 92

Hoofdstuk 5 De redder van België — 108

Hoofdstuk 6 Het oude CVP-netwerk ontrafelt — 128

Hoofdstuk 7 De rode redder — 148

Hoofdstuk 8 Het ‘verraad’ van Di Rupo — 170

Hoofdstuk 9 De koning heeft haast — 186

Hoofdstuk 10 Armworstelen tussen het Paleis en de Zestien — 204

Hoofdstuk 11 De ultieme test voor koning Filip — 222

Hoofdstuk 12 Hij kan het wel — 248

Hoofdstuk 13 De Wever, de enige keuze — 264

Hoofdstuk 14 Een onverwacht gelukkig huwelijk — 278

Hoofdstuk 15 De dans met de duivel — 294

Epiloog — 307

Methodologie — 311

Stamboom koningen — 312

Overzicht regeringen — 313

Dankwoord — 316

Bibliografie — 317

Van dezelfde auteur — 319

VOORWOORD

Tussen het Paleis en de Wetstraat, in het politieke hart van Brussel, ligt niet alleen een klein park, maar ook een wereld. Het Warandepark zet de twee politieke leiders van dit land, het staatshoofd en de eerste minister, netjes tegenover elkaar. Niet geheel terecht.

De relatie tussen de koning en premier is immers asymmetrisch, want de laatste heeft de echte macht en de eerste heeft de tijd aan zijn kant. Eerste ministers komen en gaan, het Paleis blijft veel langer hetzelfde.

In het schaakspel tussen beiden, en vooral om dat spel beter te proberen te begrijpen, is die verhouding tussen staatshoofd en eerste minister misschien wel de ultieme coulisse van de macht. Er hangt tot op vandaag een sluier van discretie over het geheel.

Voor de Belgische politieke klasse geldt immers dat haar contacten met de koning onder een zogenaamd colloque singulier staan, een informele discretie- en zwijgplicht over de inhoud van vertrouwelijke gesprekken tussen het Paleis en zijn bezoekers.

Die zwijgplicht voor de politici ligt niet vast in een wet of geschreven regel. Het is gewoonterecht in de Wetstraat om die confidentialiteit van de gesprekken met het staatshoofd niet te schenden. De relatie tussen de politiek en het hof is daardoor wat absurd, en doet denken aan *L'Empire des lumières* van René Magritte: schemerlicht en de volle zon vermengen zich tot een uniek schouwspel.

Zeker voor het Paleis is en blijft het daarbij belangrijk om de 'kroon niet te laten ontbloten'. 'De kroon mag nooit een politieke speelbal worden', zo liet de illustere Britse premier Winston Churchill al optekenen over de relatie tussen premier en Paleis. Politieke maagdelijkheid is belangrijk als het staatshoofd de rol van neutrale scheidsrechter in de Wetstraat naar behoren wil uitoefenen.

De koning ziet veel volk en heeft regelmatig contact met een pak politici, ook van de oppositie. Maar de eerste minister is letterlijk de pri-

mus inter pares. Die relatie komt eerst en staat boven alle andere politieke contacten en connecties die de koning heeft.

De premier is de enige die elke week een audiëntie heeft bij de koning, elke maandagochtend om halftwaalf op het Paleis. Sinds jaar en dag is dat de gewoonte, en daar houden beiden zich aan. Het is een moment zonder camera's, strikt onder vier ogen, waarbij de premier eerlijk spreekt. 'Tegen een koning liegt men niet', zo bevestigden meerdere voormalige eerste ministers.

En daarvan lekt zo goed als niets uit, al zijn er altijd uitzonderingen op die regel, die men achteraf met de mantel der liefde bedekt op het Paleis. 'Af en toe zijn er weleens accidentjes', zo vat men in Laken diplomatiek samen.

Journalistiek gezien maakt het de oefening om die complexe relatie tussen de Zestien en Paleis te doorgronden extra moeilijk. Niemand praat er graag openlijk over.

Er is bovendien het gevaar te gaan romantiseren. 'Dat colloque singulier is ook *une source de fantasmes*, een bron van fantasieën', vertrouwde een voormalige eerste minister ons toe. Het mysterie en de discretie rond die contacten leiden ertoe dat er allerlei zaken aan worden toegeschreven, die er niet noodzakelijk echt zijn.

Dit boek is een poging om de politieke verhouding tussen koning en eerste minister beter te begrijpen, over een periode van de laatste drie decennia, waarin de huidige koning politiek opgroeide, zijn oom en daarna zijn vader meemaakte, en nu zelf de rol bekleedt. De vraag, de rode draad in het Belgische verhaal, daarbij is altijd dezelfde: hoe eindigt het voor dit land, en in extenso voor het koningshuis zelf?

Dit werk is gebaseerd op menselijke bronnen, getuigenissen, die hun deeltje van de puzzel willen leggen, in een poging om een kaleidoscopische waarheid te distilleren.

Wat volgt is een relaas van de opaakste, maar misschien ook cruciaalste relatie in de Belgische politiek: die tussen de Zestien en het Paleis.

Wouter Verschelden, september 2026

INLEIDING

RICHTING DEMOCRATIE

Al sinds 1831 is België een constitutionele monarchie, waarbij Leopold I en diens zoon Leopold II tot hun frustratie behoorlijk beperkt werden door de destijds vergaande Belgische grondwet. Die omschreef en beperkte de rol van de koning en gaf daarentegen vergaande uitvoerende macht aan zijn ministers.

België ging vervolgens verder op het pad naar een volwaardige democratie. Albert I voerde samen met de politieke leiders na de Eerste Wereldoorlog het algemeen enkelvoudig stemrecht in, via een noodgreep die de grondwet eigenlijk omzeilde.

Zijn zoon Leopold III kwam vervolgens na de Tweede Wereldoorlog zodanig in conflict met de politieke elite dat de koningskwestie tien jaar aansleepte en ondertussen prins Karel als regent de koninklijke meubelen moest redden (*‘J’ai quand même sauvé “le brol”*’), zonder dat hij daar veel dankbaarheid voor terugkreeg. In zijn latere leven werd Karel kunstschilder, en toen een handelaar hem eens feliciteerde voor de schitterende manier waarop hij een rug van iemand had weergegeven, antwoordde hij spontaan: *‘Ah, ruggen? Daarvan heb ik er héél veel gezien in mijn leven.’*

Finaal betekende de troonsafstand van Leopold III ten voordele van koning Boudewijn in 1951 ook meteen de vervolmaking van een volwaardige parlementaire monarchie, waarbij de koning formeel wel deel uitmaakt van de staatsmacht, maar politiek nooit autonoom handelt, en zich nooit boven of zelfs naast de politici zet.

WAT DE GRONDWET (NIET) ZEGT

De Belgische grondwet bepaalt tot op de dag van vandaag in grote lijnen de rol van de koning. Opvallend is dat in de praktijk soms exact het tegenovergestelde gebeurt van wat er letterlijk te lezen staat.

- Artikel 37: ‘De federale uitvoerende macht, zoals zij door de Grondwet is geregeld, berust bij de koning.’ Dat klinkt zeer machtig, maar in werkelijkheid betekent dit dat de regering constitutioneel ‘in naam van de koning’ handelt, maar verder alle macht heeft.
- Artikel 109: ‘De koning bekrachtigt en kondigt wetten af.’ Formeel moet een wet dus door de koning worden ondertekend om in werking te treden. Dat gebeurt ook effectief. Zo tekent koning Filip zelf fysiek zo’n 10.000 stukken per jaar, meestal KB’s (koninklijke besluiten) die van een minister komen. Maar de koning mag ook geen oordeel vellen over die wetten zelf; hij ondertekent alles wat men hem voorlegt. Net die grondwettelijke regel leidde tot de minikoningskwesitie van 1990, toen koning Boudewijn weigerde de pas gestemde abortuswet te ondertekenen.
- Artikel 96: ‘De koning benoemt en ontslaat ministers.’ In feite is het omgekeerde waar en zijn het de politieke partijen die ministers aanstellen nadat er een coalitie gevormd is. Maar dit artikel vormt wel de grondwettelijke basis van de rol van de koning bij regeringsvorming. Hieronder meer hierover.

In een aantal artikelen werd ook meteen de rol van de koning strikt afgebakend:

- Artikel 88: ‘De persoon des Konings is onschendbaar; zijn ministers zijn verantwoordelijk.’ Dit is essentieel om de uitvoerende macht goed te begrijpen. De koning kan politiek niet verantwoordelijk worden gesteld voor wat de regering doet, ministers dragen de verantwoordelijkheid. En hebben bijgevolg ook de macht om daarnaar te handelen.
- Artikel 105: ‘De Koning heeft geen andere macht dan die welke de Grondwet en de bijzondere wetten hem uitdrukkelijk toekennen.’ Dat is een fundamentele beperking van de monarchale macht, die vanaf het begin, in 1831, in de grondwet ingebakken zat.

- Artikel 106: ‘Geen enkele akte van de koning heeft rechtsgevolg zonder medeondertekening van een minister.’ Opnieuw een stevige beperking, die stelt dat het ministers zijn die de politieke verantwoordelijkheid dragen. De koning kan dus juridisch en politiek gezien niet zelfstandig handelen en moet altijd ‘afgedekt’ zijn. Elke speech of andere vorm van communicatie van de koning wordt zo nagelezen door de Zestien, die hem goedkeurt (of terugstuurt met opmerkingen). En bij elke officiële reis van de koning wordt minstens één minister meegestuurd, om die contacten politiek gezien ‘te dekken’.

SCHEIDSRECHTER

In de praktijk heeft de Belgische koning vooral een politieke rol vlak na de verkiezing van een nieuwe Kamer. Hij speelt op dat moment de rol van scheidsrechter.

De entourage van de koning mag daarbij niet onderschat worden. Zo is de kabinetschef van de koning traditioneel degene die de politieke analyses maakt, die de nodige contacten legt met de politici, en die de puzzelstukken helpt ineen te passen bij regeringsvormingen.

Zowel koning Boudewijn als koning Albert II en nadien koning Filip deden daarbij een beroep op kabinetschefs met ruime politieke ervaring: Jacques van Ypersele de Strihou onder de eerste twee, en Frans van Daele en Vincent Houssiau onder de huidige koning. Alle drie werkten ze in hun carrière voorafgaand aan het Paleis voor Belgische top-politici, stevast van christendemocratische signatuur.

De koning en zijn kabinetschef analyseren na de stembusslag de verkiezingsuitslag, consulteren vervolgens traditioneel de partijvoorzitters in volgorde van het aantal zetels in de Kamer en geven dan de bal aan de juiste speler op het veld, met een bijbehorende titel: een informateur als eerste, vervolgens soms een preformateur of een andere variant, en finaal een formateur, de politicus die ook effectief een regering wil vormen.

Tenminste, als alles goed verloopt, en dat is niet altijd het geval in België, waar in de afgelopen twee decennia meermaals een diepe crisis na de verkiezingen volgde, en het aantal dagen zonder regering in volle bevoegdheid enorm is toegenomen.

Dat alles is uiteraard niet vrijblijvend. Iemand kan grandioos de verkiezingen winnen, zoals Bart De Wever in 2010 bijvoorbeeld, maar als het Paleis vervolgens anderen aan zet brengt en houdt, is die politicus vrijwel machteloos. Al is dat tegen de informele spelregels, want het staatshoofd moet de consensus van de Wetstraat volgen en de verkiezingen respecteren.

Belangrijke voetnoot ook: de koning komt niet tussen bij de regeringsvorming in de deelstaten. Met enige teleurstelling heeft men op het Paleis moeten toekijken hoe de opeenvolgende staatshervormingen de politieke rol van de koning uithouden. De Vlaamse, Waalse en Brusselse regeringen zijn belangrijke stukken op het politieke schaakbord van België, en de enige tussenkomst die de koning daar nog rest, is dat de minister-president helemaal op het eind van zo'n regeringsvorming de eed komt afleggen op het Paleis.

De eindeloze Brusselse regeringsvorming van 2024-2026, die alle records brak, smaakte dan ook bitterzoet in Laken. Het was een beschamend schouwspel voor de Brusselse politieke klasse en was slecht voor de reputatie van de hoofdstad, maar het was meteen ook het bewijs dat een neutrale scheidsrechter op het veld kan helpen, als de impasse huizenhoog is.

Overigens contacteerde de radeloze Brusselse formateur David Leisther in de loop van 2025 zelf het Paleis, met de vraag 'of men hem niet wilde helpen de situatie te ontmijnen'. Het Paleis bedankte de Franstalige liberaal beleefd. 'Constitutioneel niet onze rol.' Maar meteen was voor de koning en zijn adviseurs wel een bewijs uit het ongerijmde geleverd: neem de koning weg, en het loopt finaal toch fout, zo zag men de Brusselse crisis ook een beetje. Het nut van die specifieke rol was voor het Paleis nog eens stevig onderstreept.

© 2026 Uitgeverij Manteau / Standaard Uitgeverij nv,
Franklin Rooseveltplaats 12, B-2060 Antwerpen en Wouter Verschelden

www.standaarduitgeverij.be
info@standaarduitgeverij.be

Vertegenwoordiging in Nederland
New Book Collective, Utrecht
www.newbookcollective.com

ONTWERP OMSLAG EN BINNENWERK:
Leen Depooter – quod. voor de vorm.

OPMAAK:
Ready2Print

BEELDEN BINNENWERK EN ACHTERFLAP:
René Magritte, *L'Empire des lumières*, 1954, KMSK Brussel

AUTEURSFOTO:
Steeff Jansen

Eerste druk oktober 2026

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Niets uit dit boek mag op enigerlei wijze worden gebruikt of gereproduceerd voor het trainen van kunstmatige-intelligentietechnologieën of -systemen. Dit werk mag niet gebruikt worden voor tekst- en datamining (artikel 4, lid 3 Richtlijn (EU) 2019/790).

Onlangs alle zorg die aan de samenstelling van de uitgave werd besteed, kan de redactie of de auteur noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze publicatie zou kunnen voorkomen.

ISBN 978 90 223 4365 4
D/2026/0034/383
NUR 740